

**VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJIEN
SUUNNITTELU-, ARVIOINTI- JA
KEHITTÄMISAJAN LAADULLINEN SISÄLTÖ**

Tiivistelmä

Tekijä(t) Pääkkönen, Juulia	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 32 sivua + 5 liitesivua	Valmistumisaika Kevät 2020
Työn nimi Varhaiskasvatuksen opettajien käyttämän suunnittelu-, arviointi- ja kehittämisajan laadullinen sisältö		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa varhaiskasvatuksen opettajan käyttämän sak-ajan eli suunnittelu-, arviointi- ja kehittämisajan sisällöstä sekä laadusta. Opinnäytetyön tarkoitus oli kehittää edelleen Hämeenlinnassa käytettävän sak-ajan sisältöä sekä vaikuttaa sen laatuun tuotetun tiedon avulla.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimuksen aineistonkeräysmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastatteluissa haastateltiin varhaiskasvatuksen henkilöstöä.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella pedagogisen dokumentoinnin tekemisen tavat vaihtelivat paljon. Myös sen toteuttamisessa koettiin epävarmuutta. Riittävien työskentelytilojen puute nähtiin sak-ajan laatua heikentävänä tekijänä. Haastatteluiden mukaan sak-aikaa käytettiin paljon kirjallisten töiden tekoon, esimerkiksi lastenvarhaiskasvatussuunnitelmien valmisteluihin ja kirjaamisiin. Sak-ajalla tehtiin tutkimuksen mukaan myös toisinaan muita työtehtäviä kuin suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyötä, tällöin sak-ajan laadun todettiin kärsivän. Sak-ajan laatua lisäävinä tekijöinä tutkimuksen mukaan koettiin sak-ajan määrän riittävyys sekä paristyöskentely sak-ajalla.</p> <p>Yhteisen kehittämisen kohteena laadukkaamman sak-ajan toteuttamiseksi voi nähdä pedagogisen dokumentoinnin yhtenäistämisen sekä riittävien työskentelytilojen varmistaminen. Sak-ajan sisältö vaihtelee paljon toimintakauden mukaan.</p>		
Asiasanat varhaiskasvatus, suunnittelu-, arviointi- ja kehittämis aika, pedagoginen dokumentointi, varhaiskasvatuksen opettaja		

Abstract

Author(s) Pääkkönen, Juulia	Type of publication Bachelor's thesis	Published Spring 2020
	Number of pages 32 p. + 5 p. of app.	
Title of publication The Quality of the Content of Planning, Evaluation and Development Time ("Sak-time") used by Early Childhood Education and Care (ECEC) teachers		
Name of Degree Bachelor of Social Services		
Abstract <p>The aim of the thesis was to gather information about both the content and the quality of the time used by Early Childhood Education and Care (ECEC) teachers for planning, evaluation and development (from now on "sak-time"). The purpose of the thesis was to further develop the sak-time used in Hämeenlinna as well as to increase its quality by the gathered information.</p> <p>The thesis was carried out as a qualitative research. The data of the research was collected by theme interviews. The interviewees were ECEC personnel.</p> <p>The results of the research showed that there were different ways of doing pedagogical documentation and there were also uncertainties about it. The lack of sufficient workspace was seen as a factor that weakened the quality of sak-time. The interviewees stated that sak-time was frequently used in written works, such as the preparation and recording of early childhood plans. The results also showed that other tasks than those related to planning, evaluation and development were performed at sak-time, what decreased the quality of the sak-time. According to the results, there were two important facts that contributed to increasing the quality of the sak-time. They were the reserved time of its performance and working in pairs.</p> <p>In conclusion pedagogical documentation should be standardized. Ensuring functional and sufficient working space could be seen as an improvement in quality. The content of sak-time varies tremendously by semester.</p>		
Keywords early childhood education, time for planning, evaluation and developing, pedagogical documentation, ECEC teacher		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	2
2.1	Opinnäytetyön toimeksiantaja.....	2
2.2	Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	2
3	SAK-TYÖAIKA.....	3
3.1	Varhaiskasvatuksen opettajan työaikaa koskeva työaikamääräys.....	3
3.2	Sak-ajan sisältö: suunnittelu, arviointi ja kehittäminen.....	4
3.3	Sak-ajan työtehtävät.....	4
3.4	Sak-aikaan kuulumattomat työtehtävät.....	5
4	VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	7
4.1	Varhaiskasvatuksen henkilöstö.....	7
4.2	Varhaiskasvatuksen opettaja.....	7
4.3	Varhaiskasvatuksen suunnitelmallisuus ja pedagogiikka.....	8
5	PEDAGOGIIKAN TOTEUTTAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA.....	11
5.1	Varhaiskasvatuksen opettajan ja tiimin pedagoginen vastuu.....	11
5.2	Pedagoginen dokumentointi.....	11
5.3	Satakielipedagogiikka.....	12
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	15
6.1	Laadullinen opinnäytetyö.....	15
6.2	Aineistonkeruu.....	15
6.3	Aineiston käsittely.....	17
7	TUTKIMUSTULOKSET.....	19
7.1	Sak-ajan sisällöllinen painotus.....	19
7.2	Yhteistyö sak-ajalla.....	21
7.3	Sak-ajan hyvät käytänteet.....	22
7.4	Laadukkaan sak-ajan toteuttamisen esteitä ja kehittämisen kohteet sak-ajalla.....	23
8	YHTEENVETO.....	25
8.1	Johtopäätökset.....	25
8.2	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	27
8.3	Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset.....	28
	LÄHTEET.....	30
	LIITTEET.....	33

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksella on monia tärkeitä tehtäviä, kuten esimerkiksi lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen. Varhaiskasvatus on laadukasta ja tavoitteellista toimintaa. Oppimisympäristön tulee olla oppimista edistävä ja turvallinen, sekä oppimisvälineiden tulee olla sopivia lapsen ikään nähden. Varhaiskasvatuksessa painotetaan pedagogiikan merkitystä toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen opettajien pedagogista vastuuta. Varhaiskasvatuksen opettajan vastuuna on lapsiryhmän toiminnan suunnittelu, laadun arviointi sekä toiminnan kehittäminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 14-18.)

Opinnäytetyön aiheena on tutkia varhaiskasvatuksen opettajan käyttämää suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyöaikaa. Aiheesta on tehty viime aikoina runsaasti opinnäytetöitä ja yliopistoista kandidaatintutkimuksia sekä pro gradu -tutkimuksia, sillä varhaiskasvatuksen opettajien suunnitteluajan muutos tuli voimaan toukokuussa 2018 uudessa työaikamuutoksessa. Muutos vaikutti varhaiskasvatuksen opettajan ryhmän ulkopuolisen työajan määrään sekä sisältöön, ennen ryhmän ulkopuolista työaikaa kutsuttiin suunnitteluajaksi. Nyt sen käsite on laajempi: suunnittelu-, arviointi- ja kehittämisaika, eli sak-työaika. Jatkossa opinnäytetyössä viitataan suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyöaikaan lyhenteellä sak-aika. (KVTS2018, liite5.)

Tutkittua varhaiskasvatuksesta -blogissa oli kirjoitus tutkimuksesta, joka oli tehty sak-ajan käytöstä ja sen toteutumisesta marraskuussa 2018. Sen mukaan 68 prosentissa kunnallisesta varhaiskasvatuksesta ja 84 prosentissa yksityisestä varhaiskasvatuksesta sak-työaika ei täyty työehtosopimuksen mukaisesti. Ilmoitettuja puutteita oli esimerkiksi vähäisissä häiriöttömissä tiloissa sekä esimiehen ohjeistuksissa. (SAK-työaikaselvitys: kysely 2019.)

Halu selvittää käytetyn sak-ajan sisällön laatua nousi aiemmin Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatuksessa tehdystä kyselykierroksesta, jossa oltiin kiinnostuneita sak-ajan toteutumisen teemoista. Tavoitteena opinnäytetyössä on tuottaa tietoa varhaiskasvatuksen opettajien käyttämän sak-ajan sisällöstä ja laadusta. Tavoitteena on selvittää, mistä sak-ajan osa-alueista varhaiskasvatuksen opettajien sisältö vahvimmin muodostuu sekä miten sitä pitäisi kehittää laadukkaammaksi. Tutkimuksesta saadun tiedon avulla tarkoituksena on vahvistaa sekä kehittää edelleen Hämeenlinnassa varhaiskasvatuksen opettajien sak-ajan toimintakulttuuria.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Opinnäytetyön toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatuspalvelut. Halu selvittää varhaiskasvatuksen opettajien käyttämän sak-ajan sisältöä ja laatua lähti aiemmin tehdyn kyselykierroksen pohjalta. Kyselykierroksen tarkoituksena oli kartoittaa tietoa varhaiskasvatuksen opettajien käyttämästä sak-ajasta ja sen toteutumisesta.

Varhaiskasvatusta on tarjolla Hämeenlinnassa niin kunnallisena kuin yksityisinäkin palveluina päiväkodeissa ja perhepäivähoitona. Kunnallisia päiväkoteja Hämeenlinnassa on 23, joista vuorohoitoa on saatavilla neljässä päiväkodissa. Opinnäytetyön tutkimukseen aineistoa kerättiin kahdesta eri varhaiskasvatusyksiköstä. (Hämeenlinna 2020.)

2.2 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa varhaiskasvatuksen opettajan käyttämän sak-ajan sisällöstä sekä laadusta. Tavoitteena on selvittää, mistä sak-ajan osa-alueista varhaiskasvatuksen opettajien sisältö vahvimmin muodostuu sekä miten sitä pitäisi kehittää laadukkaammaksi.

Opinnäytetyön tarkoitus on vahvistaa sekä kehittää edelleen Hämeenlinnassa varhaiskasvatuksen opettajien sak-ajan sisältöä sekä toimintakulttuuria tuotetun tiedon avulla. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksinä ovat toimineet seuraavat kysymykset: Mitä sak-ajalla tehdään? Miten sak-aikaa voisi kehittää laadukkaammaksi? Mikä sak-ajalla toimii parhaiten?

3 SAK-TYÖAIKA

3.1 Varhaiskasvatuksen opettajan työaika koskeva työaikamääräys

Toukokuussa 2018 astui voimaan kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen (2018 liite5) mukainen varhaiskasvatuksen opettajan työaika koskeva työaikamääräys. Varhaiskasvatuksen opettajalla on työhön kuuluvia lapsiryhmän ulkopuolisia työtehtäviä. Näihin työtehtäviin on varattava 13 prosenttia työajasta. Varhaiskasvatuksen opettajan työaika on viikossa 38 tuntia 45 minuuttia ja työaikamuutoksen mukaan tämä tarkoittaa noin 5 tuntia viikossa ryhmän ulkopuolista työskentelyaika. Tämän ajan ulkopuolelle pitää vielä varata lisäksi aikaa vanhempien tapaamisille, päiväkodin moniammatilliseen yhteistyöhön sekä esimerkiksi asiantuntijatapaamisiin. Hämeenlinnassa sak-aikaa tulee tehdä lähtökohtaisesti vain työpaikalla (Oja 2019).

Korkeakiven (2018) kirjoittaman uutisen mukaan ennen toukokuun 2018 työaikamuutosta suunnittelu, arviointi ja kehittämisajalle oli varattu vain 8 prosenttia varhaiskasvatuksen opettajan viikoittaisesta työajasta. Työaikamuutoksessa sen määrä kasvaa 13 prosenttiin. KVTS-ohjeessa (2018) on perusteltu lapsiryhmän ulkopuolisen työajan määrällistä lisäystä. Ohjeen mukaan varhaiskasvatuslain velvoittama pedagogisen suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtävien määrä on lisääntynyt selkeästi, joten sak-ajan määrällinen lisääminen on luotu vastaamaan näihin tarpeisiin.

Aiemmin lasten päivähoiton suunnittelun on katsottu painottuvan toimintatuokioiden suunnitteluun, jota ohjasi hallinnolliset ohjeet. Suunnittelun katsottiin tapahtuvan aikuislähtöisesti, eikä sen nähty vastaavan lasten yksilöllisiin tarpeisiin. Toimintaa ohjasi enemmänkin ryhmän ulkoinen organisoiminen. (Peltonen 2011, 3.) Nykyisin varhaiskasvatusta on pyritty kehittämään enemmän vastaamaan lasten tarpeisiin. Parilla (2019) on todennut, että muutoksen tapahtuminen edellyttää ammatillisuuden uudelleen jäsentämistä sekä varhaiskasvatustoiminnan muutosta. Varhaiskasvatusta on pyritty muokkaamaan siten, että se vastaisi enemmän lasten tarpeisiin ja aikuislähtöisestä varhaiskasvatuksesta pyritään pääsemään enemmän lapsilähtöiseen varhaiskasvatukseen. Lapsilähtöisessä varhaiskasvatuksessa on tärkeää huomata lapsien omia ja erityisiä tarpeita edellisen ”kaikille yhtä paljon” -periaatteiden sijaan. Työn ja ammatillisuuden uudelleen jäsentäminen vaatii ammattilaiselta kykyä mukautua uusiin tilanteisiin varhaiskasvatuksen saralla ja uudenlaisia lähestymistapoja tehdä ja suunnitella työtä.

3.2 Sak-ajan sisältö: suunnittelu, arviointi ja kehittäminen

Varhaiskasvatuksen opettajan käyttämään sak-aikaan sisältyy varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelua, arviointia sekä kehittämistä. Varhaiskasvatusta tulee arvioida, jotta varhaiskasvatuslaissa määritellyt asiat toteutuvat järjestetyssä varhaiskasvatuksessa. Arvioinnin myötä kehitetään varhaiskasvatuksessa toteutumista vastaamaan lasten tarpeisiin sekä edistämään lasten kehitystä, oppimista sekä hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja tuottajan pitää myös arvioida varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 24§.) Myös Lapsuutta satakielen siivin (2019, 125) mukaan sak-ajalla työtä suunnataan arviointiin ja kehittämiseen. Leikin, oppimisen osa-alueiden sekä laaja-alaisen osaamisen mahdollisuuksia ja toteutumista sekä esteitä tulee arvioida. Arvioinnin kautta tarkastellaan ja kehitetään myös aikuisten toimintaa.

Autioniemi (2019, 6) toteaa kandidaatintutkielmassaan, että arviointia seuraa kehityskohdeiden huomaaminen. Kehittämistä tapahtuu, jotta toiminta vastaisi paremmin asetettuihin tavoitteisiin ja lasten tarpeisiin. Kehittämiskohteiden huomaamisen jälkeen toimintaa on helpompi suunnitella paremmin vastaamaan tavoitteisiin ja tarkoituksen mukaisemmaksi. Kehittämistyö voi koskea esimerkiksi lapsiryhmän tai lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmien arviointia ja kehittämistä, opetustilojen kehittämistä tai omien ja työyhteisön pedagogisten valintojen jatkuvaa arviointia ja kehittämistä (OAJ 2019a, 4).

3.3 Sak-ajan työtehtävät

Suunnittelu- arviointi- ja kehittämisaika pitää sisällään toiminnan pedagogista arviointia, kehittämistä, havainnointia sekä dokumentointia. Sak-aikaan sisältyy palaverien valmistelut, tiimin pedagogisen toiminnan suunnittelu ja arviointi, havainnointi ja dokumentoinnin analysointi sekä niiden vaikutukset kasvatustoimintaan. Myös lapsiryhmien varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien laatiminen ja arvioiminen sekä lapsen henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatiminen, oppimisympäristöjen suunnittelu, arvioiminen ja kehittäminen ovat sak-aikaan sisältyviä työtehtäviä. (Lapsuutta satakielen siivittämänä 2019, 125; OAJ 2019a, 4.)

Sak-aikaan sisältyy Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman mukaan yläkäsitteinä ”pedagoginen keskustelu ja arviointi”, ”dokumentointi ja muut kirjalliset tehtävät”, ”huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö” ja ”työn perustaan tutustuminen”. Näitä asioita ovat esimerkiksi tiimipalaveriinkin valmistautuminen sekä pedagoginen dokumentointi, lapsen tukeen liittyvien asiakirjojen ja suunnitelmien tekeminen sekä sähköpostien vastaaminen, varhaiskasvatuskeskusteluihin valmistautuminen sekä viestintä ja toiminnasta

tiedottamisen lisäksi työtä ohjaavien asiakirjojen aktiivinen käsittely sekä oman ammattitaidon ylläpitäminen. Kuviossa 1 on eritelty tarkemmin varhaiskasvatuksen opettajan sak-aikaan sisältyviä työtehtäviä. (Lapsuutta satakielen siivittämänä 2019, 125.)

Pedagoginen keskustelu ja arviointi	Dokumentointi ja muut kirjalliset tehtävät	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	Työn perustaan tutustuminen
<ul style="list-style-type: none"> • Tiimipalavereiden huolellinen suunnittelu • Havainnot ja dokumentit, toiminnan peilaaminen vasuihin • Toiminnan kehittäminen ja arviointi: konkreettiset toimenpiteet kasvattajien toiminnassa, oppimisympäristössä • Pedagoginen dokumentointi, tiimin toiminnan arviointi ja kehittäminen • Pedagogiset tiimit ja opttajien yhteinen pedagoginen keskustelu • Kehittämistyöryhmät 	<ul style="list-style-type: none"> • Lapsen tukeen liittyvät suunnitelmat ja asiakirjat • Erilaiset lapsikuvaukset yhteistyötahoille • Sähköposteihin vastaaminen • Varhaiskasvatuksen arjen käytäntöihin liittyvät muut tehtävät 	<ul style="list-style-type: none"> • Vasuihin valmistautuminen, ydinasioiden koostaminen tiimipalavereihin • Viestintä ja toiminnasta tiedottaminen • Vanhempainillat • Tiedonsiirrosta vastaaminen lapsen siirtyessä ryhmästä/yksiköstä toiseen 	<ul style="list-style-type: none"> • Työtä ohjaavien asiakirjojen aktiivinen käsittely (vasu, esiops, kunnan täydentävät suunnitelmat, varhaiskasvatuslaki) • Ammattikirjallisuuteen ja alan tutkimuksiin perehtyminen ja esille nostaminen • Oman ammattitaidon ylläpitämistä, laajentamista ja oman työn reflektointia

Kuvio 1. Sak-aikaan sisältyvät työtehtävät (Lapsuutta satakielen siivittämänä 2019)

3.4 Sak-aikaan kuulumattomat työtehtävät

Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on usein myös muitakin lapsiryhmän ulkopuolella tehtäviä työtehtäviä, joiden ei kuitenkaan lasketa kuuluvan sak-ajan työtehtäviksi. Näillekin työtehtäville pitäisi löytää tarpeeksi aikaa sak-ajan ulkopuolelta. Lapsuutta satakielen siiviteoksessa (2019, 125) sak-ajan ulkopuolelle kuuluviksi työtehtäviksi on määritelty lasten huoltajien kanssa käytävät keskustelut, tiimipalaverit ja moniammatilliset palaverit sekä esimerkiksi vanhempainillat.

OAJ:n (2019a, 5) julkaisussa sak-ajan ulkopuolisiksi työtehtäviksi on lisäksi määritelty moniammatillinen yhteistyö sekä asiantuntijayhteistyö. Moniammatillisella yhteistyöllä tarkoitetaan päiväkodin sisäistä yhteistyötä. Sak-aikaan ei siis sisälly päiväkotien sisäinen yhteistyö kuten tiimi- ja henkilöstöpalaverit. Asiantuntijayhteistyöllä tarkoitetaan eri sektorien välistä yhteistyötä, esimerkiksi opetustoimen tai sosiaalitoimen kanssa tehtävää yhteistyötä. Henkilöstöä koskevat palaverit, kehittämis- ja koulutustilaisuudet ovat myös sak-ajan ulkopuolisia työtehtäviä. Myös Ojan (2019) täydentävän liitteen mukaan

Hämeenlinnassa sak-aikaan kuulumattomia tilanteita ovat koulutukset sekä koko työyhteisön kehittämisillat.

4 VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

4.1 Varhaiskasvatuksen henkilöstö

Varhaiskasvatusta ohjaa varhaiskasvatustalaki. Laissa määritellään esimerkiksi varhaiskasvatuksessa toimivan henkilöstöstä, sen määrästä ja pätevyyksistä sekä varhaiskasvatuksen toiminnasta. Varhaiskasvatusta pidetään kasvatuksen, opetuksen ja hoidon eheänä kokonaisuutena. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 22.)

Päiväkotien henkilöstö koostuu yleensä vastuussa olevasta johtajasta ja kasvattajatiimeistä. Päiväkodeissa työskentelee johtajan lisäksi varhaiskasvatuksenopettajia, erityisvarhaiskasvatuksenopettajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja, varhaiskasvatuksen hoitajia sekä varhaiskasvatuksen avustajia. Tiimillä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen hoitajia ja avustajia. Kasvattajatiimin kasvatust, hoito- ja opetustehtävissä olevien kasvattajien määrä on riippuvainen lasten lukumäärästä, hoitoajasta ja iästä. (Uusitalo 2017, 13; Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 35§.) Hämeenlinnassa varhaiskasvatuksen yksiköissä, päiväkodeissa, henkilöstö rakentuu kasvattajatiimeistä. Yksi tiimi vastaa aina yhden lapsiryhmän hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Kasvattajatiimit koostuvat varhaiskasvatuksen opettajista, varhaiskasvatuksen hoitajista sekä tarvittaessa myös varhaiskasvatuksen avustajista. (Lapsuutta satakielen siivittäjänä 2019, 15.)

Rantanen (2018) on tutkinut Pro gradu -tutkielmassaan moniammatillisten tiimien haasteita varhaiskasvatuksessa. Yksi suurimmista haasteista tutkimuksen mukaan on työtehtävien jakautuminen eri ammattiryhmien välillä. Kaikkien varhaiskasvatuksessa toimivien ammattiryhmien tehtävänä nähdään lapsen kehityksen ja kasvun tukeminen, oppimisen edistäminen sekä hoito-, hoiva- ja huolenpitotehtävät. Varhaiskasvatuksessa tuntuikin usein vallitsevan käsitys ”kaikki tekevät kaikkea”. Tämä käsitys voi välillä aiheuttaa tutkimuksen mukaan haasteita ja väärinymmärryksiä työyhteisöissä. Kuitenkin varhaiskasvatuksen opettajan tehtävien katsotaan painottuvan erityisesti opetukseen ja pedagogiikkaan liittyviä tehtäviä, kun taas lastenhoitajan tehtäviksi koetaan painottuvan enemmän hoitoon-, hoivaan- ja huolenpitoon liittyvät tehtävät.

4.2 Varhaiskasvatuksen opettaja

Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävä on tukea ja edistää lasten kasvua ja kehitystä. Tämä edellyttää varhaiskasvatuksen opettajalta vankkaa kasvatust, kehityksen, oppimisen ja varhaispedagogiikan tuntemista. Päiväkodeissa kasvatust-, hoito- ja

opetushenkilöstöstä vähintään kolmanneksella pitää olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin pätevyys. (OAJ 2019b.)

Varhaiskasvatuksen opettajan pätevyys on laissa määritelty. Varhaiskasvatuksen opettajalla on vuonna 2018 astuneen lain mukaan oltava vähintään kasvatustieteiden kandidaatin tutkinto, tutkintoon tulee sisältyä varhaiskasvatuksen ammatillisia valmiuksia antavat opinnot. Varhaiskasvatuslain mukaisen siirtymäsäädöksen mukaan myös varhaiskasvatuslain voimaan tullessa jo pätevyyden omaavat ovat myös päteviä toimimaan varhaiskasvatuksen opettajina. Myös ne opiskelijat, jotka ovat olleet hyväksytyinä opiskelemaan ammattikorkeakouluun sosionomiksi lain astuessa voimaan ovat oikeutettuja varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyteen, mutta opiskelijan täytyy saada opintonsa päättymään siirtymäsäännöksen asettamaan määräaikaan mennessä. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 26§&75§.)

Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävä on havaita lapsen vahvuuksia ja mahdollisia tuentarpeita sekä pohtia miten lasta voi auttaa näissä pedagogisin ratkaisuin. Liikunta-, taide- sekä ilmaisutaitojen monipuolinen osaaminen sekä herkkyys ja kyky toimia eri-ikäisten lasten kanssa ovat lisäksi keskeinen osa varhaiskasvatuksen opettajan ammattilaisuutta. Myös hyvät vuorovaikutustaidot auttavat toimimaan yhteistyössä lasten vanhempien sekä toisten ammattilaisten kanssa. (OAJ 2019b.)

4.3 Varhaiskasvatuksen suunnitelmallisuus ja pedagogiikka

Varhaiskasvatuksen tulee olla suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Tavoitteellinen kasvatus, opetus ja hoito muodostavat kokonaisuuden, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 2-3§.) Pedagogiikan tulee näkyä ja olla läsnä kaikessa toiminnassa, joka tapahtuu varhaiskasvatuksessa (Ahonen 2017, 37). Kataja (2018) onkin todennut, että varhaiskasvatuksen tulee olla suunnitelmallista pedagogiikan toteuttamista ensimmäisen lapsen saapuessa hoitoon ja se päättyy, kun viimeinen lapsi haetaan. Tämän ajatuksen taustalla piileekin ajatus kokopäiväpedagogiikasta.

Varhaiskasvatuksessa pedagogiikka näkyy kasvatusympäristöissä, toimintakulttuurissa ja kasvatuksen, hoidon sekä opetuksen muodostamasta kokonaisuudessa. Varhaiskasvatuksessa pedagoginen toiminta rakentuu vuorovaikutuksesta yhdessä kasvatushenkilöstön ja lasten välillä. Keskeinen periaate varhaiskasvatuksen pedagogisessa toiminnassa on oppiva ja hyvinvoiva lapsi (Kuvio 2). (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 22&36.)

Kuvio 2. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 36)

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tarkoitus on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten ja ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma toimivat toiminnan suunnittelun lähtökohtina. Varhaiskasvatuksen tavoitteiksi ja tehtäviksi määrittelee varhaiskasvatuslaki esimerkiksi lapsen iän ja kehityksen mukaisen edistämisen kasvussa ja kehityksessä, lapsen oppimisen tukeminen ja elinikäisen oppimisen edistäminen, varhaiskasvatus mahdollistaa myönteisten oppimiskokemusten syntymisen sekä toteuttaa leikin, liikkumisen, taiteiden ja kulttuuriperimän mukaista pedagogista toimintaa. Lisäksi varhaiskasvatuksen tehtävänä on turvallisen ja terveellisen kasvatusympäristön tarjoaminen, turvallisten vuorovaikutussuhteiden luominen sekä turvata lapsille tasavertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen tulee edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten välistä tasa-arvoa, edistää ja opettaa ymmärtämään yleistä kulttuuriperimää ja jokaisen omaa kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 35: Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3§.)

Hämeenlinnassa varhaiskasvatuksessa käytössä oleva satakielipedagogiikka toteutuu myös pedagogisen toiminnan suunnittelussa. Varhaiskasvatuksen kasvattajien aktiivisuus innostua ja lumoutua lasten toiminnasta, tarttua lasten ajatuksiin, mielenkiinnon kohteisiin ja aloitteisiin luo pohjaa Satakielipedagogiikan lauseeseen ”Carpe Diem – tartu hetkeen”. Kasvattaja yhdessä lasten kanssa rakentaa merkityksellistä ja toiminnallista arkea, jossa hetket ovat täynnä oppimista sekä yhdessä tekemistä. On kasvattajien vastuulla nähdä nämä hetket arjessa ja tarttua niihin, tuoden pedagogiikan lasten luo eikä lapsia pedagogiikan luo. (Lapsuutta satakielen siivittämänä 2019, 58.)

Varhaiskasvatuslaki velvoittaa tekemään lapselle varhaiskasvatussuunnitelman lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa. Suunnitelmaa tehdessä pitää lähtökohtana olla lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmasta tulee löytyä lapsen henkilökohtaiset tavoitteet varhaiskasvatuksen toteutukselle, lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvointia tukevalle toiminnalle. Myös tuen tarpeet tukitoimet sekä niiden toteutus kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapset aloittaessa varhaiskasvatuksessa, laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuden omaava henkilö. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista ja riittävyttä pitää seurata ja päivittää vähintään kerran vuodessa. Myös lapsen oma mielipide on selvitettävä ennen lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista, varhaiskasvatussuunnitelman laatijan on selvitettävä, miten lapsen mielipide otetaan huomioon lapselle ominaisella tavalla. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 23§; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 10.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 10) todetaan lisäksi että, henkilöstön on tärkeää tietää lapsen mielenkiinnonkohteet, osaaminen ja vahvuudet sekä yksilölliset tarpeet lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laatiessa. Myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta otetaan suunnitelmaa laatiessa otettava huomioon. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tavoitteet, joihin varhaiskasvatuksessa pyritään sekä miten pedagogisella toiminnalla tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Ryhmän lapsien varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut tavoitteet tulee näkyä ryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa, myös oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laatiessa on tärkeää tuntea ja tietää lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja yksilölliset tarpeet. Aiemmin laadittua suunnitelmaa tulisi myös käyttää hyödyksi varhaiskasvatussuunnitelmaa päivittäessä.

5 PEDAGOGIIKAN TOTEUTTAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

5.1 Varhaiskasvatuksen opettajan ja tiimin pedagoginen vastuu

Varhaiskasvatuksen opettajalla on pedagoginen vastuu ja tiimin johdollinen rooli. Jokainen tiimin jäsenistä on vastuussa lapsen kokonaisvaltaisesta hyvän päivän rakentumisesta. Varhaiskasvatuksenopettajan tehtävä on varhaiskasvatussuunnitelmien laadinta, toteutus sekä seuranta. Opettajan vastuulla on, että ryhmässä toimitaan niin kunnallisen kuin paikallisen varhaiskasvatussuunnitelmien mukaisesti lisäksi ottaen huomioon ryhmä ja lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Kaiken toiminnan tulee olla pedagogisesti perusteltua ja lapsen etu on otettu huomioon. (Lapsuutta satakielen siivittämänä 2019, 123.)

Tiimissä opettajan vastuulla on, että tiimipalavereissa keskitytään pedagogiseen keskusteluun: arvioidaan havaintoja, oppimisympäristöjä, vuorovaikutusta sekä kasvattajien toimintaa. Pedagogisella vastuulla tarkoitetaan myös kykyä tarkastella sekä omaa, tiimin että ryhmän toimintaa kriittisesti sekä kykyä vaihtoehtojen luomiseen samalla seuraten yhteiskunnallisia muutoksia kasvatus- ja opetusalailla. Myös itsensä kehittäminen ja kouluttaminen on osa varhaiskasvatuksenopettajan pedagogista vastuuta. (Lapsuutta satakielen siivittämänä 2019, 123.)

Ahonen (2017, 37-40) toteaa, että tiimit eli varhaiskasvatuksen opettajat ja lastenhoitajat toteuttavat ja suunnittelevat laadukasta toimintaa yhteistyössä. Varhaiskasvatuksen opettajan vastuuna on pystyä perustelemaan toiminta pedagogisesti sekä pitää tiimin toiminta tavoitteen mukaisena. Jokaisella tiimin jäsenellä tulisi olla mahdollisuus toteuttaa itsensä ja koulutuksensa mukaista varhaiskasvatusta. Myös tiimiläisten omia mielenkiinnonkohteita ja vahvuuksia tulisi hyödyntää. Pedagogiikan tulisi olla arkea varhaiskasvatuksen toiminnassa, myös silloin kun varhaiskasvatuksen opettaja ei ole läsnä ryhmässä. Tiimin jäsenillä pitäisikin olla yhtenäinen ymmärrys, siitä miten varhaiskasvatusta lapsiryhmässä toteutetaan.

5.2 Pedagoginen dokumentointi

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa tulee dokumentoida, pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen työkalu. Dokumentointi on jatkuvaa työtä, jonka havainnot, dokumentit ja tulkinta antavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagogisen dokumentoinnin avulla muodostetulla tiedolla saadaan tietoa esimerkiksi yksittäisen lapsen kehittymisestä, oppimisesta, kiinnostuksen kohteista sekä tarpeista. Yksittäisellä dokumentilla, kuten esimerkiksi piirroksella tai valokuvalla, voi yhdessä lapsen kanssa tarkastella oppimista tai

kehitystä. Käytännössä pedagogisella dokumentoinnilla tarkoitetaan esimerkiksi kasvattajan ja lapsen välistä ajatusten vaihtoa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 37; Rintakorpi 2018, 35.)

Tarkka (2019, 5) on verrannut dokumentoinnin ja pedagogiseen dokumentoinnin eroja esi-tyksessään. Pelkkää dokumentointia on esimerkiksi yksittäisten kuvien tallentaminen tai viikoittaiset viikkokirjeet lasten kotiväelle. Pedagogiseksi dokumentoinniksi dokumentit muodostuvat, kun niiden avulla pyritään prosessin omaisesti suunnittelemaan, arviomaan ja kehittämään lapsiryhmän toimintaa. Perinteisesti pelkillä dokumenteilla toimintaa pyritään tekemään näkyväksi vanhemmille, kun taas pedagogisen dokumentoinnin avulla myös vanhempien osallisuutta pyritään lisäämään.

Pedagogisella dokumentoinnilla tuodaan näkyväksi toiminnan monitahoisuus ja lapsen maailmaa näkyväksi vanhemmille, lasten huoltajat saadaan myös täten osallisiksi lasten arkeen. Pedagoginen dokumentointi myös kertoo lapselle, että tämä on tärkeä ja arvostettu. Pedagogista dokumentointia voi hyödyntää myös ammatillisen kasvun apuna, se haastaa ammattilaiset keskustelemaan, arvioimaan omia työmenetelmiä. Pedagogisen dokumentoinnin tulisi tulla näkyväksi niin lapsi ryhmässä, kasvatushenkilöstön välisesti sekä yhteistyössä vanhempien kanssa. Se tapahtuu prosessimaisesti kysyen, keräten, reflektoiden sekä kehittäen. (Lapsuutta satakielen siivittämänä 2019, 88; Tarkka 2019, 13.)

Hämeenlinnalaisessa varhaiskasvatuksessa pedagogisella dokumentoinnilla on suurempi merkitys kuin toiminnan etukäteissuunnittelulla. Pedagogisen dokumentoinnin avulla voidaan verrata tapahtunutta varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä arvioida varhaiskasvatussuunnitelman kaikkien osa-alueiden toteutumista, tällä tavoin voidaan saada suuntaviivoja, miten toimintaa tulisi suunnata jatkossa. (Lapsuutta satakielen siivittämänä 2019, 88.)

5.3 Satakielipedagogiikka

Hämeenlinnassa on käytössä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lisäksi käytössä myös paikallinen varhaiskasvatuksen suunnitelma, Satakielipedagogiikka. Se perustuu Reggio Emilia -pedagogiikkaan. Hämeenlinnassa varhaiskasvatuksessa on ollut tavoitteena kiinnittää lapsen osallisuuteen ja näkyvyyteen yhteiskunnallisena toimijana huomiota, kun uutta pedagogista ajattelua lähdettiin luomaan vuonna 2008.

Satakielipedagogiikassa lapsen osallisuus, toimijuus, oman elämän päähenkilöys sekä monipuolinen, elämyksellinen, kokemuksellinen ja lapselle merkityksellinen, vuorovaikutuksessa tapahtuva toiminta on keskiössä. Satakielipedagogiikassa korostuu myös

valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostuva elämää varten kasvaminen ja elämään opittavien taitojen merkitys. (Lapsuutta satakielen siivittämänä 2019, 16.)

Käytännössä satakielipedagogiikka on tässä hetkessä tapa jäsentää uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa, se on myös hämeenlinnalainen tapa toteuttaa sitä. Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan, että Satakieli on tapa katsoa lasta, kuulla lasta, puhua lapsille, kohdata toiset ja huomata lapselle tärkeitä asiat ja olla kiinnostunut niistä. (Lapsuutta satakielen siivittämänä 2019, 16.)

Vuonna 2011 julkaistiin satakieliteesit, jotka ohjaavat hämeenlinnalaista tapaa toteuttaa varhaiskasvatusta. Nyt Satakielipedagogiikka on luonut vahvat juuret hämeenlinnalaisessa varhaiskasvatuksessa. (Lapsuutta satakielen siivittämänä 2019,16.)

Satakieliteesejä on viisi. Teesit on luotu moniammatillisessa työryhmässä vierailujen pohjalta, joita tehtiin Italian Reggio Emiliaan Satakielipedagogiikan alkuvuosina.

Lapsi on päähenkilö omassa elämässään

Jokaisella lapsella on oikeus kunnioitukseen ja arvostukseen. Jokainen on ainutlaatuinen ja on aktiivinen toimija omassa elämässään. Lapsilla on oikeus arvostukseen omana itsenään, erilaisuuteen ja omaan kasvuun ja rytmiin. (Lapsuutta satakielen siivittämänä 2019, 17.)

Lapsen kysymykset ovat tärkeitä ja kasvattaja suhtautuu niihin vakavasti ja kunnioittaen. Kokeilemalla ja keksimällä lapsi löytää omat tärkeimmät polut kasvuun kokonaiseksi ihmiseksi. (Lapsuutta satakielen siivittämänä 2019, 17.)

Lapsi ansaitsee ”rikkaan” aikuisen

Aikuisen tärkein tehtävä on kuunnella, kuunteleminen vaatii aikuiselta vaikenemiseen oppimista ja läsnäoloa. Satakielipedagogiikan mukaisesti lapsi ansaitsee aikuisen, joka haluaa vain parasta lapselle. Aikuinen kasvattaja on kiinnostunut kulttuurista ja ympäröivästä yhteiskunnasta yhdistäen omalla toiminnallaan kulttuurin monimuotoisuuden varhaiskasvatukseen. (Lapsuutta Satakielen siivittämän 2019, 18.)

Jokaisella työntekijällä on oikeus ja velvollisuus Satakielipedagogiikan mukaan työnsä kouluttautumiseen ja kehittämiseen. Kasvattajien välistä vuorovaikutusta tuetaan ja keskustelulle sekä väittelylle annetaan tilaa työyhteisössä, jolloin ammattitaito ja työkulttuuri kehittyy. ”Maailma on sitä rikkaampi, mitä useammasta näkökulmasta sitä tarkastellaan – ei ole olemassa yhtä ainoaa totuutta.” (Lapsuutta Satakielen siivittämänä 2019, 18.)

Lapsi elää vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa

Satakielipedagogiikan mukaan lapsella on kolmenlaisia opettajia. Lapset tarvitsevat aikuisia. Aikuiset näkevät ja kuulevat silmillä, sielulla ja sydämellä. Lapsen hyvä elämä rakentuu vuorovaikutuksessa välittävien aikuisten kanssa. Lapset tarvitsevat myös toisia lapsia oppiakseen. Yhdessä oppiminen ja kokeminen auttaa näkemään maailmaan laajemmin. Yhdessä toisten lasten kanssa toimiminen opettaa myös lapsia rakentamaan siltoja muurien sijaan. (Lapsuutta Satakielen siivittämänä 2019, 40.)

Ympäristö on myös yksi opettajista varhaiskasvatuksessa, fyysisen ympäristön tulee olla innostava ja kannustava oppimiselle. Varhaiskasvatus on myös vahvasti sidoksissa ympäröivään maailmaan. Yhteiskunnan muutoksen mukana myös varhaiskasvatuksen henkilöstön on pysyttävä ja annettava mahdollisuus oman toiminnan muutokseen. (Lapsuutta Satakielen siivittämänä 2019, 40.)

Lapsella on sata kieltä

Lapsella on sata kieltä ja sata tapaa ajatella, ilmaista itseään sekä ymmärtää ja kohdata muita. Mielikuvituksen avulla lapsen siivet aukeavat ja lähtee lentoon. Satakielipedagogiikassa nähdään monenlaisia oppijoita ja erilaisia tapoja oppia. (Lapsuutta Satakielen siivittämänä 2019, 57.)

Oppiminen tapahtuu myös ainutlaatuisessa suhteessa toisten lasten, aikuisten ja ympäristön kanssa. Aikuisen tehtävä on kulkea yhdessä lasten kanssa taiteen, leikin, tutkimisen ja liikkumisen avulla kohti omaa ajattelua. Lapsi tarvitsee oivaltamisen kokemuksia ja rauhaa oppiakseen arvostamaan itseään ja muita. (Lapsuutta Satakielen siivittämänä 2019, 57.)

Työmenetelminä ovat pedagoginen dokumentointi ja tutkiva oppiminen

Pedagoginen dokumentointi tekee näkyväksi lapsen maailman, jolloin myös lapsen vanhemmat pääsevät osalliseksi lapsen arkeen. Dokumentoinnilla lapselle näytetään, että lapsi on tärkeä ja arvokas. Ammattilaiselle dokumentointi on myös kasvun väline. Dokumentointi haastaa arvioimaan ja keskustelemaan omaa toiminta kulttuuria ja työmenetelmiä. (Lapsuutta Satakielen siivittämä 2019, 88.)

Lapsilähtöinen teemaoppiminen innostaa lapsia ihmettelyyn, tutkimiseen ja kokeiluun. Projektien dokumentoinnin avulla lapsille tehdään näkyväksi oppimisprosessi ja siitä tulee lasten ja aikuisten yhteistä pääomaa. Dokumentointi myös yhdistää Satakieli-mallin käytäntöön ja antaa toiminnalle lisäarvoa. (Lapsuutta Satakielen siivittämänä 2019, 88.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Laadullinen opinnäytetyö

Opinnäytetyön tutkimuksen menetelmäksi valikoitui kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Hirsijärvi, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 161-164) mukaan laadullisessa tutkimuksessa olennaista on selvittää tutkittavien mielipiteet ja näkemykset. Laadullinen tutkimus pyrkii todellisen elämän kuvaamiseen sekä tutkimuksen kohteen kokonaisvaltaista kuvaamista. Tutkittavien omien kokemusten ja äänen kuuleminen on laadullisessa tutkimuksessa tärkeää.

Kanasen (2015, 71) mukaan laadullisen tutkimuksen tavoitteena on selvittää ilmiöitä ja ymmärtää syitä ilmiöiden takaa. Laadullisesti kuvattuna ilmiön saa esille monipuolisemmin kuin luvuin esitettynä. Ihmisten asenteita, kokemuksia ja näkökulmia on haastava esittää luvuin, joten laadullinen kuvailu on hyvä vaihtoehto. Laadullinen tutkimus tutkii yksittäisiä tapauksia ja pyrkii saamaan syvällisen näkökulman tutkittavaan asiaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää vahaiskasvatuksen opettajan käyttämän sak-ajan käyttöä ja laadullista sisältöä, joten laadullinen tutkimus antaa vastauksia näihin kysymyksiin. Haastattelussa asianomaiset saavat omia kokemuksiaan ja omaa ääntänsä kuuluviin. Tutkimuskohteenä opinnäytetyössäni olivat Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatuksessa toimivien varhaiskasvatuksen opettajien käyttämän sak-ajan sisältö ja sen laatu.

Laadullisessa tutkimuksessa halutaan kuvailla tutkittavaa aihetta mahdollisimman kattavasti aiheen yleistyksien sijaan. Aineiston koko ei ole siten olennaisin seikka laadullisessa tutkimuksessa, keskeistä onkin se, että haastateltavilla on omakohtaista kokemusta aiheesta. Yleensä laadullisessa tutkimuksessa tutkijan ja tutkittavan välillä on suora kontakti, kun aineistoa hankitaan esimerkiksi haastatteleamalla tai havainnoimalla. Suoran ja läheisen kontaktin avulla tutkija pyrkii saamaan tarkan kuvan tutkimastaan ilmiöstä.

(Tuomi&Sarajärvi 2009, 85.)

6.2 Aineistonkeruu

Opinnäytetyön aineiston keruumenetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu teemahaastattelu sekä lisäkysely sähköpostin välityksellä. Tuomen ja Sarajärven (2009, 72-73) mukaan haastattelulla tarkoitetaan henkilökohtaista haastattelua, jossa kysymykset esitetään suullisesti ja vastaukset merkitään ylös. Haastattelun avulla on tärkeintä saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta aiheesta. Tutkimuksen onnistumisen kannalta olisi tärkeää, että haastateltavat saisivat tietää haastattelun aiheen tai teemat ennakkoon. Käytännössä se tarkoittaa esimerkiksi aiheen ja teemojen kertomista haastateltaville, kun

haastatteluiden ajankohtaa sovitaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija kerää aineistoa keskusteluiden ja omien havaintojen kautta. Kohdejoukko valitaan tarkoituksen mukaisesti. Haastatteluiden aikana tutkija pyrkii pääsemään osaksi haastateltavien maailmaan. (Hirsijärvi ym. 2009, 195.)

Teemahaastattelu on yksi käytetyimmistä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä. Haastattelussa on ennalta valikoitui teema, jota haastattelussa kysytään ja selvitetään. Haastattelun aikana haastattelun rakenne voi muuttua sekä lisä- ja jatkokysymyksiä voidaan esittää. Kuitenkin teemahaastattelu tulee suunnitella hyvin, huonosti suunniteltu haastattelu voi vaikuttaa koko tutkimuksen kulkuun. Teemahaastattelun voi pitää joko yksilö tai ryhmähaastatteluina, yksilöhaastattelussa nimenmukaisesti keskitytään vain yhteen haastateltavaan, kun taas ryhmähaastattelussa haastateltavien joukko kerralla kasvaa. Monen yksilöhaastattelun litteroiminen ja analysoiminen vie paljon aikaa, kun taas ryhmähaastattelun avulla voi tuottaa lyhyemmässä ajassa tiivistettyä tietoa. Myös ryhmähaastatteluiden aineiston litteroiminen ja analysoiminen on haastavaa, kun tutkija erottelee haastattelijoiden vastaukset toisistaan litteroidessa aineistoa. (Kananen 2015 148-149, 153.)

Ryhmähaastattelun etuna voidaan pitää haastatteluihin kuluvan ajan vähenemistä. Ryhmähaastattelussa ryhmällä voi olla kuitenkin vaikutus haastattelutilanteessa. Haastattelijan on huolehdittava, että kaikkien haastateltavien ääni ja mielipiteet huomioidaan tasapuolisesti aineistossa. Yksilöhaastattelun avulla taas voi tuottaa luotettavampaa ja tarkempaa tietoa tutkittavasta aiheesta, myös henkilökohtaisemman ja arkaluonteisen aineiston kerääminen on kannattavampaa yksilöhaastattelun avulla. (Kananen 2015, 148-149.)

Tuomen ja Sarajärven (2009,75-77) mukaan teemahaastattelun etuna on se, että ennen haastattelua on päätetty mihin ilmiöön haastattelulla pyritään saamaan vastauksia ja ratkaisuja. Haastattelu etenee ennakkoon päätettyjen tutkimukselle olennaisten teemojen ja mahdollisten lisäkysymysten varassa. Puolistrukturoidussa haastattelussa on mahdollista esittää tarkentavia kysymyksiä kuullun perusteella ja siten vuorovaikutuksessa saada syvemmin tietoa haluttuun teemaan. Haastatteluista saatu tieto on siten monipuolisempaa sekä omakohtaisempaa. Joustavuutensa vuoksi teemahaastatteluissa on myös mahdollista jättää osa kysymyksistä kokonaan kysymättä osalta haastateltavista, myös sanavalinnat ja kysymysten järjestys voivat vaihdella haastatteluiden välillä. Lisäksi on tärkeää varmistaa, että haastateltavat ovat ymmärtäneet teemat yhdenmukaisesti, jotta saatavat vastaukset ovat samasta aiheista.

Haastatteluiden pitäminen yksilöhaastatteluina valikoitui käytettäväksi aineistonkeruumenetelmäksi, siksi että haastateltavien joukko oli pieni. Pienen haastatteluotoksen vuoksi

haastatteluiden toteuttamiseen oli käytettävissä enemmän kuin suuremmissa haastattelumäärissä. Myös opinnäytetyön aihe vaikutti yksilöhaastattelun valikoitumiseen aineiston keräämiseksi. Sak-ajan sisällön kuvaamisessa haluttiin kuulla haastateltujen omaa henkilökohtaista kuvausta käyttämästään sak-ajasta.

Tutkimuksessa päädyttiin haastattelemaan kolmea varhaiskasvatuksen opettajaa. Osallistuminen tutkimukseen edellytti varhaiskasvatuksen opettajilta sak-ajan käyttöä osana työaikaansa sekä omakohtaista kokemusta siitä. Lisäksi haastateltiin yhtä varhaiskasvatuksen lastenhoitajaa. Lastenhoitajaa haastateltiin lisätiedon saamiseksi tiimityön merkityksestä sekä lastenhoitajan mahdollisuudesta vaikuttaa sak-ajan sisältöön. Haastattelut pidettiin joulukuussa 2019 yksilöhaastatteluina haastateltavien omilla työpaikoilla rauhallisessa tilassa. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin eli kirjoitettiin puhtaaksi heti haastatteluiden jälkeen. Nauhat poistettiin heti tämän jälkeen. Kullekin haastattelulle oli varattu puolituntia aikaa ja keskimäärin ne kestivät 20-25 minuuttia.

Haastatteluiden jälkeen päädyttiin lähettämään teemahaastattelu vielä kirjallisesti kolmelle varhaiskasvatuksen opettajalle aineiston lisäämiseksi ja tiedon syventämiseksi (Liite1). Lisäkyselyn lähettäminen sähköpostin välityksellä valikoitui aineiston keruun metodiksi sen nopeuden ja tehokkuuden takia. Sähköpostikyselyn heikkoutena voidaan nähdä heikko vastaamisprosentti sekä sen pinnallisuus ja mahdollisesti teoreettinen vaatimattomuus. Lisäkysymyksien esittämisen pois jäämisen vuoksi ei voi myöskään olla varma onko kyselyyn vastaaja ymmärtänyt kysymyksen oikein. (Hirsijärvi ym. 2009, 164,195.) Vastauksia lisäkyselyyn vastaanotettiin lopulta vain yksi. Kanasen (2015, 148) mukaan yksipuolista sähköpostihaastattelua ei voi käyttää laadullisen tutkimuksen aineistonhankinta menetelmänä. Tässä opinnäytetyössä valittiin sähköpostikysely aineiston lisämateriaalin hankkimiseksi, koska lisätietoa ja aineistoa haluttiin tuottaa nopeasti tutkimuksen etenemiseksi.

6.3 Aineiston käsittely

Tutkimuksessa saatu aineisto tulisi käsitellä mahdollisimman pian aineiston hankinnan jälkeen. Usein jo kesken aineistonkeruuta tehdään jonkinlaista aineiston analyysiä. Analyysiä varten tutkijan valitsee sellaisen analyysintavan, joka tuo parhaiten vastauksen tutkimustehtävään tai ongelmaan. Analyysillä tarkoitetaan aineiston huolellista hankitun aineiston järjestelyä sekä sisällön ja rakenteiden erittelyä, jäsentymistä sekä pohtimista. Analyysin avulla pyritään luokittelemaan eri aiheiden ja teemojen mukaisia alaluokkia sekä teemoja. Aineistonanalyysillä saadaan suuresta teksti määrästä helpommin luettavaa ja ymmärrettävää. Analyysissä tiivistetään tietoa ja tulkitaan sitä. Aineiston sisällöllinen informaatioarvo kasvaa aineiston analyysin avulla. (Hirsijärvi ym. 2009, 223-224; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2019a.)

Tutkimuksen aineistosta tulee eritellä tutkimukselle olennainen asia, tutkimuksen aiheeseen liittyvä tieto. Litteroinnin avulla haastatteluaineistosta poistetaan kaikki tutkimukseen liittyvä epäolennainen tieto ja jäljelle jäävä aineisto vastaa tutkittavaan aiheeseen. Litteroinnin jälkeen jäljelle jäänyttä aineistoa luokitellaan ja luokitteluista muodostetaan teemoja. Luokittelu ja teemoittelu ymmärretään yleensä varsinaiseksi analyysivaiheeksi tutkimuksessa. (Tuomi&Sarajärvi 2009, 92.)

Luokittelussa aineistosta etsitään ja määritellään luokkia. Yksinkertaisimmillaan aineistosta lasketaan kuinka monta kertaa jokainen luokka esiintyy aineistossa. Työn jatkamisen helpottamiseksi luokiteltu aineisto voidaan esitellä taulukkona. Teemoittelun käsite voidaan joskus ymmärtää luokittelun kaltaisena vaiheena. Teemoittelun ero luokitteluun on se, että luokan mainitsemisen lukumäärällä ei ole väliä laadullisen tutkimuksen toteuttamisessa. Tärkeämpää on laadullisen aineiston pilkkominen ja ryhmittely aihepiirien mukaan. Kun aineiston kerääminen on tapahtunut teemahaastattelun metodilla on aineiston ryhmittely suhteellisen helppoa, koska haastattelun teemat muodostavat jo itsessään jäsennystä aineistoon. Teemoittelussa on ideana löytää aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. (Tuomi&Sarajärvi 2009, 93.)

Huolellisen haastatteluiden litteroinnin sekä aineiston käsittelyn jälkeen aineistosta huomattiin ja muodostettiin teemoja, jotka vastaavat opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin ja tavoitteisiin. Teemat nousivat aineistosta helposti näkyviin, sillä aineiston hankinta menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastatteluissa kysymykset koskevat tiettyjä teemoja, joihin halutaan saada vastauksia. Aineistosta muodostuneet teemat ovat sak-ajan sisältö ja painotus, yhteistyö sak-ajassa, hyvät käytänteet sak-ajassa sekä kehittämisen kohteet sak-ajalla. Opinnäytetyön tutkimustuloksien käsittely on jaettu teemojen mukaisiin alalukuihin.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Sak-ajan sisällöllinen painotus

Haastatteluiden mukaan sak-ajan sisällössä ja käytössä oli paljon eroja. Myös vuodenajalla koettiin olevan suuri vaikutus sak-ajan sisältöön. Haastatteluajankohdan aikaan varhaiskasvatuksen opettajien sak-aikaa oli kulunut paljon lapsen varhaiskasvatussuunnitelmien tekoon sekä vanhempien kanssa käytyjen keskusteluihin valmistautumiseen sekä kirjaamiseen. Toisena ajankohtana vuodesta sak-aikaan voi sisällyttää enemmän toiminnan suunnittelua, arviointia sekä kehittämistä.

Vaihtelee vuodenaikojen mukaan, nyt iso ajasta menee vanhempien kanssa käytyjen keskusteluiden puhtaaksi kirjoittamiseen.

Sak-aikaa mainittiin useammassa haastattelussa kuluvaan paljon myös yhteisissä kokouksissa käymiseen sekä kaiken muun ”juoksevien asioiden” hoitoon. Sak-aika on ainoa aikaa varhaiskasvatuksen opettajalla, jolloin ollaan pois lapsiryhmästä, joten sak-ajalla olisi tehtävä myös ns. ylimääräiseksi koetut työt. Yhteiset kokoukset koettiin kuitenkin tärkeiksi.

Hirveen paljon tänä päivänä menee työaika erilaisten listojen laatimiseen. Seuraavan viikon hoitoaikalistat, ”juoksevia asioita” tulee ylhäältäpäin. -- Välttämättä se ei ole sak-aikaa, mutta se on ainoaa aikaa, kun olen poissa lasten luota. Lasten kanssa ollessa, olen vain lasten kanssa. Kaikki juoksevat asiat pitää hoitaa sak-aikana.

Sak-aikaa käytettiin mieluummin suurempien kokonaisuuksien hahmottamiseen ja ymmärtämiseen kuin varsinaiseen toiminnan etukäteissuunnitteluun. Enemmän aikaa koettiin kuluvaan myös erilaisten toimintamallien pohtimiseen ja kehittämiseen kuin varsinaiseen toiminnan etukäteissuunnitteluun. Itse toiminnan suunnittelua koettiin tapahtuvan paljon arjessa yhdessä lasten kanssa toimiessa samanaikaisesti. Haastatteluissa tuli esiin, ettei varhaiskasvatuksen opettajalla välttämättä ole mitään valmista materiaalia ryhmässä toimiessaan vaan ne valmistetaan ja toteutetaan lasten kanssa toiminnan aikana vastaamaan lasten sen hetkisiä tarpeita.

Pedagoginen dokumentointi

Haastatteluista tehtäessä selvitettiin miten pedagoginen dokumentointi näyttäytyy sak-ajassa. Pedagoginen dokumentointi sisältyi varhaiskasvatuksen opettajan sak-aikaan hämeenlinnalaisessa varhaiskasvatuksessa. Jokaisessa haastattelussa pedagoginen dokumentointi koettiin tärkeäksi osaksi laadukkaasta varhaiskasvatusta ja sen positiivisia vaikutuksia oli havaittu.

Pedagogisen dokumentoinnin näkyminen ja sisällyttäminen sak-aikaan vaihteli haastatteluväälillä paljon. Arjessa tapahtuva pedagoginen dokumentointi toi lisää aikaa sak-ajan muille työtehtäville, kun taas yksi haastatelluista kertoi pedagogisen dokumentoinnin vievän jopa enemmän aikaa viikkotasolla kuin työaikaan sisältyvää sak-aikaa oli.

Ei vie, tehdään arjessa paljon.

Viikkotasolla, ei riitä tunnrit. Sak-tunneista 70% menee dokumentaatioiden purkuun, se on mun työni. Suurimman osan sak-ajasta puran dokumentaatioita, kirjoitan puhtaaksi. Teen niistä esityksiä, joita laitetaan esille ja esim. vanhemmille, seinille. Ei riitä sak-aika kokonaan siihen, toisinaan jatkan ilta-aikaan, --.

Pedagoginen dokumentointi koettiin haasteluiden mukaan tärkeäksi. Ja sitä onkin kehitetty paljon yhteisesti yhdessä toimintayksikössä. Myös käytänteet toteuttaa pedagogista dokumentointia olivat vaihtelevia. Valokuvia, videoita sekä äänitteitä käytetään paljon pedagogisen dokumentoinnin välineinä. Toimintaa halutaan tehdä näkyväksi vanhemmille.

Arjessa tapahtuvaa pedagogista dokumentointia tehtiin paljon lasten kanssa yhdessä. Lastenhoitajan avulla toiminnoista voidaan ottaa kuvia ja tehdä toimintaa näkyväksi myös lapsille. Viikoittaisissa lastenkokouksissa perjantaisin käydään läpi kulunutta viikkoa otettujen kuvien ja dokumenttien avulla, pohditaan mitä on tehty sekä mitä on opittu, lisäksi pohditaan mitä pitäisi vielä opetella lisää. Siten lastenkokouksessa suunnitellaan jo seuraavaa viikkoa yhteistuumin.

Toisessa lapsiryhmässä pedagogisen dokumentoinnin keinoksi oli otettu jokaiselle lapselle oma vihko, johon kerätään seinillä olleita kuvia ja töitä talteen. Pedagogisella dokumentoinnilla tässä lapsiryhmässä keskityttiin toiminnan näkyväksi tekemiseen erityisesti vanhemmille. Myös viikoittaiset kuvien ja kuukausittaisten tiedotteiden lähettäminen koettiin pedagogisen dokumentoinnin välineenä.

Haastateltavat kuvasivat koko pedagogisen dokumentoinnin kaarta toiminnassaan laajasti. Sak-aikaa käytettiin paljon dokumenttien purkamiseen, kuten äänitteiden auki kirjoittamiseen, kuvien analysoimiseen sekä tehtyjen töiden tutkimiseen. Valmistuneista töistä tehtiin esityksiä ja niitä laitettiin esille ryhmän tiloihin. Dokumenttien purkamisen avulla tehtiin katsausta menneeseen ja siten toimintaa voitiin suunnitella eteenpäin vastaamaan toiminnan tarkoitusta.

Pedagogisessa dokumentoinnissa koettiin myös epävarmuutta ja siinä haluttaisiinkin kehittyä enemmän. Yhteistä ohjeistusta pedagogisen dokumentoinnin tekemiseen koettiin tarpeelliseksi osassa haastatelluista varhaiskasvatuksen opettajista. Yksi haastatelluista

varhaiskasvatuksen opettajista kannustaa kokeilemaan rohkeasti pedagogista dokumentointia ja huomaan sen hyödyn toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

7.2 Yhteistyö sak-ajalla

Haastatteluissa yhteistyö näyttäytyi tiimin varhaiskasvatuksen opettajien yhdessä käyttämänä sak-aikana tai työskentelynä yhteistyökumppanin kanssa. Pääasiassa sak-aikaa varhaiskasvatuksen opettajat tekivät yksin keskittyen oman lapsiryhmänsä asioihin. Sak-ajalla hoidetaan myös lasten asioita eteenpäin, kuten esimerkiksi yhteistyökumppanien kanssa tietojen vaihtoa ja yhteyden pitoa. Säännöllisesti myös erilaiset yhteiset kokotalon kokoukset kuluttivat viikoittaista sak-aikaa. Kokotalon kokoukset koettiin tärkeiksi isossa varhaiskasvatusyksikössä, mutta kuitenkin toisinaan niiden koettiin vievän liikaa aikaa omalta käytettävältä sak-ajalta.

Kaikki opettajat keskittyy omiin ryhmiin.

Sak-ajalla hoidan paljon lasten asioita mm. yhteistyökumppaneille päin.

Loput (sak-ajat) on palaveriaikoja, nekin tärkeitä tietenkin.

Haastatteluista ilmeni, että viikoittaista sak-aikaa käytettiin myös yhteissuunnitteluun toisten varhaiskasvatuksen opettajien kanssa. Yhteissuunnitteluajan todettiin olevan hyödyllistä ja tarpeen, silloin varhaiskasvatuksen opettajat pystyivät keskustelemaan lapsiryhmän tilanteista sekä yksittäisistä lapsista rauhassa ilman keskeytyksiä. Yhteistyön avulla myös vastuun jakaminen ja jaottelu, esimerkiksi esikouluryhmän matematiikan ja äidinkielen välillä, onnistuu hyvin. Muuten toiminnan suunnittelua, arviointia ja kehittämistä kerrottiin tapahtuvan yhteisesti tiimien varhaiskasvatuksen opettajien kesken. Yhteissuunnittelun koettiin toimivan hyvin, joten sen lisäämistä ehdotettiin haastatteluissa.

Yhteissuunnitteluajan lisääminen nykyisestä koettiin kuitenkin hankalaksi. Yhteissuunnitteluajalla lapsiryhmä jää ryhmien lastenhoitajan vastuulle. Haastatteluissa todettiin yhteissuunnitteluajan olevan tärkeää ja hyödyllistä, mutta samalla vastuussa olevalle lastenhoitajille yhteissuunnitteluajan todettiin olevan liian kuormittavaa.

Haastateltavat toivat esiin erilaisia tapoja toteuttaa sak-aikaa yhteistyön teeman kannalta. Sak-aikaa kerrottiin toteutettavan pääosin yksin, mutta kuitenkin sak-ajalla tehtävää dokumenttien purkua kerrottiin tehtävän myös yhdessä yhteistyökumppanin kanssa. Yhteistyötä tehtäessä varhaiskasvatuksen opettaja ja yhteistyökumppani keskustelivat ja arvioivat dokumentteja yhdessä keskustellen ja havaintojaan jakaen, havaintojen pohjalta toiminnan suunnittelemista jatkettiin kohti seuraavia tavoitteita.

Yhteistyökumppanin -- kanssa käydään läpi yhdessä kuvia ja tulkitaan näitä kuvia, ja pohditaan miten seuraavaksi edetään.

Haastatteluissa mainittiin myös arjen jakamisen ja yhteistyön vanhempien kanssa tärkeäksi osaksi työtään. Pedagogisen dokumentoinnin avulla tehtiin näkyväksi arkea vanhemmille. Haastatteluiden mukaan kuvien välityksellä oli helpompaa tehdä toimintaa näkyväksi kuin sanallisesti kerrottuna. Kuvien tarkoituksen mukainen valitseminen ja tulostaminen esimerkiksi jäi usein varhaiskasvatuksen opettajalle sak-ajalla tehtäväksi, jonka lue- taankin kuuluvan osaksi sak-ajan työtehtäviä.

Kuvat ja dokumentit on yhteistyönväline. Etenkin näin pienillä tiedottaminen ja toiminnan näkyväksi tekeminen vanhemmille on hyvin tärkeää.

7.3 Sak-ajan hyvät käytänteet

Sak-ajassa toimivia ja hyviä käytäntöjä ilmeni haastatteluissa useita. Merkittävimmäksi sak-aikaan liittyvä ja laatua parantavaksi asiaksi näyttäytyi haastatteluiden mukaan sak-ajan merkitseminen työvuorolistoihin. Kun sak-aika oli merkitty työvuoroon, kokivat haastateltavat sak-ajalle lähdön helpommaksi. Myös siihen kuluvan ajan ja vaikuttavuuden seuraaminen koettiin helpommaksi. Osassa haastatteluista kuitenkin todettiin hyväksi ja toimivaksi ratkaisuksi myös sak-ajan pitämisen joustavuus ryhmän tilanteen mukaan eikä tarpeelliseksi koettu sak-ajan merkitsemistä työvuorolistaan.

Aiemmin sak-aikaa Hämeenlinnassa oli voinut tehdä myös työpaikan ulkopuolella, 2018 voimaantulleen sak-ajan muutoksen vuoksi sak-aikaa tuli tehdä vain työpaikalla. Haastatteluissa selvisi ristiriitaisia ajatuksia sak-ajan tekemisestä vain työpaikalla. Sak-ajan toteuttamisen vain työpaikalla koettiin helpottavan työn ja vapaa-ajan rajausta ja eroa. Myös stressin kokemisen mainittiin vähenneen, kun suunnittelua ei enää tehty kotona lainkaan. Sak-ajan määrällinen lisäys koettiin parantaneen sak-ajan sisältöä ja laatua.

Kun en vie sak aikaa kotiin, en stressaa niin paljoa.

Nyt tykkään siitä, että on merkattu työaika listaan milloin työ, selkeämpi ero työn ja vapaan välillä.

Laadukkaan sak-ajan toteuttamisen keinoiksi kerrottiin työn etukäteissuunnittelu sekä suurien kokonaisuuksien hahmottaminen. Etukäteissuunnittelulla tarkoitetaan esimerkiksi listan tekemistä tehtävistä töistä sak-ajalle, jolloin sak-ajalla keskitytään vain listalla oleviin tehtäviin. Silloin sak-ajalla pysyi paremmin keskittyminen olennaisiin tehtäviin eikä listoille annettu jäädä tehtävien roikkumaan pitkäksi aikaa. Suurempien kokonaisuuksien

hahmottamisella tarkoitetaan sitä, ettei sak-ajalla suunnitella pieniä yksittäisiä toimintatuokioita vaan arvioidaan ja pohditaan ryhmän tarpeita ja seuraavia kehittymisen kohteita.

Hyvänä ja toimivana tapana tehdä sak-aikaa mainittiin myös sak-ajan pitäminen pidemmissä ajanjaksoissa. Pidemmällä yhtäjaksoisella sak-ajalla pystyi kohdistamaan ajatukset täysin tehtäviin eikä aikaa kulunut aina uudestaan työskentelypaikan etsimiseen ja tarvittavien tietokoneiden ja sovellusten avaamiseen. Pidemmän yhtäjaksoisen sak-ajan pitämällä nähtiin myös vaikutuksensa sak-ajan laatuun, keskittymisen pystyi kohdentamaan tarkemmin ja asioita pystyi hoitamaan kerralla loppuun. Myös sak-ajan nykyistä määrää, noin viisi tuntia viikossa, pidettiin sopivana ja tarpeellisena aikana laadukkaan sak-ajan toteuttamiseksi.

7.4 Laadukkaan sak-ajan toteuttamisen esteitä ja kehittämisen kohteet sak-ajalla

Laadukkaan sak-ajan toteuttamisen esteinä haastatteluissa ilmeni liian vähäiset työskentelytilat sekä rauhattomuus työskentelytiloissa. Aina myöskään sak-aikaa ei ollut voitu pitää sovitusti haastatteluiden mukaan. Myös tarvittavien tietokoneiden ja niissä ohjelmien puute vaikutti selkeästi sak-ajan laatuun alentavasti.

Ennen 2018 tapahtunutta varhaiskasvatuksen opettajan työajan muutosta suunnittelua oli voinut toteuttaa myös työpaikan ulkopuolella. Haastatteluista korostui vahva näkemys siitä, että suunnitteluajan laatu on heikentynyt, kun suunnittelutyötä ei ole voinut enää tehdä kotona. Työn oli voinut tehdä silloin kun se oli itselle sopinut parhaiten, suunnittelua oli saanut tehdä kaikessa rauhassa ja tarvittavat ohjelmat olivat olleet työskentelyyn myös kotona tietokoneella.

Työpaikalla tehtäessä sak-aikaa kului paljon vapaana olevan työskentelytilan etsimiseen eikä välttämättä rauhallista työskentelytilaa ollut aina löytynyt. Myöskään kaikkia tarvittavia ohjelmia ei ollut aina saatavilla olevissa tietokoneissa, joten sak-ajalla suunniteltuja työtehtäviä ei pystynyt tekemään työajalla vaan aiotut tehtävät tehtiin työajan jälkeen kotona. Myös tietokoneiden yhdistäminen käytettäviin tulostimiin tai älytauluihin koettiin aikaa vieväksi. Aikaa kului myös eri talojen välillä kulkemiseen, kun sak-aikaa teki toisessa rakennuksessa ja tarvittavat tietokoneet ja tulostimet oli sijoitettu vain yhteen päiväkodin monista rakennuksista.

Koen hankalaksi sen, että työ pitää tehdä työpaikalla. Pitää etsiä paikkaa, missä pystyy työskentelemään. Esimerkki, etsin tunnin sak-ajasta 40 minuuttia vapaata työskentelytilaa.

Koska aikaa kuluu täällä siihen paikan löytämiseen. Seurustelemiseen muiden opettajien kanssa kuluu myös aika, sahaan eri paikkojen välillä.

Toiminnan suunnitteluun soveltuvaa materiaalia oli myös paljon haastatelluilla kotona, eikä sitä välttämättä haluttu tuoda päiväkotiin yleisesti käytettäväksi. Myös kirjastossa työskentelyä oli hyödynnetty ennen työajan muutosta sen rauhallisuuden vuoksi sekä materiaalin hankinnassa.

Ennen käytiin paljon kirjastossa tekemässä ja etsimässä materiaalia.

Kehitysehdotukseksi ehdotettiin haastatteluissa selkeästi rauhallisten työskentelytilojen rajaaminen ja varaaminen tarvittaviksi ajoiksi. Työrauhan turvaaminen ja kaikkiin tietokoneisiin tarvittavat yhteydet tulostimien ja ohjelmien välille. Haastatteluista ilmeni myös se, että usein sak-aikaa oli joutunut tekemään lapsiryhmän tiloissa. Vapaita tiloja työskentelyyn ei ollut aina vapaana, kun sak-aikaa olisi ollut tarkoitus tehdä. Joten sak-aikaa tehtiin lapsiryhmän tiloissa. Työskennellessään sak-aikana lapsiryhmän tiloissa varhaiskasvatuksen opettajat olivat kuitenkin voineet lisäämään lasten osallisuutta toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Olisi paikka missä tehdä työtä.

Ei ole tiloja täällä missä tehdä rauhassa töitä. Niin aika usein sitten joutuu tekemään lapsiryhmässä sak-aikaa.

Esimerkiksi jos, teen sak-aikaa ryhmän tiloissa. Esimerkiksi jos suunnittelen matematiikan tehtäviä ja lapset pyörivät siinä pöydänääressä saatan kysyä, tehdäänkö tällaista vai tällaista seuraavalla kerralla.

8 YHTEENVETO

8.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää mihin varhaiskasvatuksen opettajien käyttämä sak-aika käytetään sekä sen laatua. Tutkimuskysymyksinä toimivat seuraavat kysymykset. Mitä sak-ajalla tehdään? Miten sak-aikaa voisi kehittää laadukkaammaksi? Mikä sak-ajalla toimii parhaiten? Opinnäytetyön tutkimuksen tuloksista selvisi varhaiskasvatuksen opettajien käyttämän sak-ajan sisältöä, laadukkaan sak-ajan toteuttamisen esteitä ja kehittämiskohteita sekä sak-ajassa toimivia hyviä käytänteitä.

Sak-ajan sisältöön haastatteluiden mukaan vaikutti paljon toimintakauden ajankohta, varhaiskasvatussuunnitelmien laatimiseen ja kirjaamiseen kului paljon aikaa, myös vanhempien kanssa käytävien keskusteluihin valmistautumiseen kerrottiin kuluvan iso osa silloisesta sak-ajasta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tulee lain mukaan laatia jokaiselle varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella, lisäksi siinä määriteltyjä tavoitteita tulee seurata ja päivittää vähintään kerran vuodessa (varhaiskasvatuslaki 540/2018, 23§). Usein lapsen varhaiskasvatussuunnitelmat tehdään syksyisin ja niitä päivitetään keväisin. Näinä aikoina toimintakaudesta usein sak-aikaa jää vähemmän käytettäväksi lapsiryhmän toiminnan suunnittelulle. Kuitenkin lasten varhaiskasvatussuunnitelmat luovat pohjaa ja perustaa lapsiryhmän toiminnan tavoitteille. Toisena ajankohtana toimintakautta varhaiskasvatuksen opettajalla on enemmän aikaa esimerkiksi suunnitella toimintaa, joka vastaisi suunnitelmien tavoitteisiin. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tekeminen ja arvioiminen kuitenkin vaatii varhaiskasvatuksen opettajalta arviointia, ovatko asetetut tavoitteet täyttyneet sekä pohdintaa seuraavista tavoitteista.

Sak-ajalla todettiin haastatteluissa tehtävän myös sak-ajan ulkopuolisia tehtäviä. Yhteistyötä eriammattiryhmien sekä yhteistyötahojen kanssa kerrottiin tapahtuvan sak-ajalla. Myös muita sak-aikaan kuulumattomia töitä kerrottiin tehtävän sak-ajalla, näitä työtehtäviä kerrottiin olevan esimerkiksi palavereihin osallistuminen tai muut esimiehen osoittamat työtehtävät. Näitä tehtäviä tehtiin sak-ajalla, vaikka niiden kuulumista sak-ajan sisältöön pohdittiin ja arviointiin haastatteluissa. Sak-ajalle kuulumattomien työtehtävien tekemistä kuitenkin voi perustella varhaiskasvatuksen opettajien halusta olla käytettävissä lapsiryhmässä mahdollisimman paljon. Sak-ajan sisällöllisen laadun voi nähdä kärsivän, kun sak-ajalla tehdään muitakin työtehtäviä.

Sak-aikaa käytetään tutkimustulosten mukaan vaihtelevasti pedagogiseen dokumentointiin. Pedagogista dokumentointia toteutettiin joko arjessa lasten kanssa tai varhaiskasvatuksen opettajat tekivät sitä sak-ajallaan itsenäisesti. Käytännöt sen toteuttamiseksi

vaihtelivat paljon. Pedagogisen dokumentoinnin tekemisessä koettiin myös epävarmuutta. Yhtenä tutkimuksen tutkimuskysymyksenä olikin kehittämiskohteiden havaitseminen varhaiskasvatuksen opettajien sak-ajalla. Pedagogisen dokumentoinnin yhtenäistämistä ja ohjeistamista voidaankin pitää yhtenä kehittämiskohteista laadukkaamman sak-ajan toteuttamiseksi.

Pedagogisen dokumentoinnin yhtenäistämisen lisäksi kehittämiskohteena opinnäytetyön tutkimuksen mukaan voidaan pitää sak-työajan pitämisen organisoimista varhaiskasvatuksen opettajien kesken. Haastatteluissa ilmeni, että laadukkaan sak-ajan toteuttamisen haasteena olivat puutteelliset ja vähäiset työskentelytilat. Aikaa kului paljon vapaiden työskentelytilojen etsimiseen eikä niitä aina ollut löytenyt. Sak-aikaa oli jouduttu tekemään lapsiryhmän tiloissa, jolloin työhön ei ollut voinut keskittyä täydellisesti ja sak-ajan laatu heikentynyt. Myös aiemmin tehdyssä sak-työaika tutkimuksessa oli havaittu puutteita sak-ajan pitämisen mahdollistamisen esteenä puutteelliset työskentelytilat (SAK-työaikaselvitys: kysely 2019).

Yhteisen sak-ajan pitämistä työpareina toimivien varhaiskasvatuksen opettajien kesken voi esittää kehitettävän ja lisättävän. Haastatteluissa ilmeni, että tiimityöskentely varhaiskasvatuksen opettajien kesken sak-ajalla nähtiin toimivana ja laatua lisäävänä tekijänä sak-ajalla. Työtaakan jakaminen tiimiläisten välillä todettiin myös auttavan työssäjaksamisen teemoissa. Hyvänä käytänteenä haastatteluiden mukaan koettiin sak-ajan merkitseminen työvuorolistoihin koko lapsiryhmän kasvattajille näkyviin. Sak-ajan merkitsemisen myötä sak-ajalle oli helpompi lähteä ja lapsiryhmään jääville työntekijöille työn suunnittelun koettiin helpommaksi, kun poissaoloaika tiedettiin etukäteen.

Uuden linjauksen mukaisesti Hämeenlinnassa sak-aikaa voi tehdä vain työpaikalla nykyisin (Oja 2019). Ennen osan sak-ajasta oli voinut tehdä myös työpaikan ulkopuolella. Vain työpaikalla tapahtuvan sak-ajan tekemisen voi nähdä sekä sak-ajan laatua lisäävä että heikentävänä tekijänä. Laadun lisäämistä perusteltiin haastatteluissa kerrottiin, sen vähentävän stressin kokemuksia, kun työasioita ei voinut kotiin. Laatua vähentävänä tekijänä sen mainittiin vaikuttavan työskentelytilojen vähyyteen ja rauhattomuuteen, kotona työskennellessä sak-ajan oli voinut rauhassa ja silloin kun ajan oli kokenut parhaimmaksi.

Sak-ajan määrä lisääntyi toukokuussa 2018 uudistuneen varhaiskasvatuksen opettajan työaikaääräyksen mukaisesti vastaamaan paremmin uudistuneen varhaiskasvatustilain määrittelemiä tehtäviä. Sak-aikaa on nykyisin noin 5 tuntia varhaiskasvatuksen opettajan viikoittaisesta työajasta. (KVTS 2018, liite5.) Opinnäytetyön tutkimustuloksien mukaan varhaiskasvatuksen opettajat olivat tyytyväisiä sak-ajan nykyiseen määrään. Sak-aikaa koettiin olevan riittävästi ja sak-ajalla tehtyjen työtehtävien nähtiin tuottavan tulosta

lapsiryhmän toiminnan edistämiseksi. Apuvälineinä työn organisoimiseksi sak-ajalla käytettiin listan tekemistä aiotuista tehtävistä töistä. Myös kokonaistilanteiden kartoittaminen ja suurempien kokonaisuuksien suunnittelu toiminnassa yksittäisten toimintatuokioiden sijaan mainittiin toimivaksi työskentelytavaksi.

8.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tieteellistä tutkimusta tulee suorittaa noudattaen hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen tutkimusta voidaan pitää eettisesti hyväksyttävänä ja tieteellisesti luotettavana. Hyvään tutkimustulokseen eettisesti myös ohjaavat voimassaolevat lait ja niiden noudattaminen. Opinnäytetyön eettisyyttä lisää työntekijän huolellisuus, rehellisyys ja tarkkuus raportoinnissa sekä tulosten tarkastelussa. Hyvän tutkimuseettisen työn tunnuspiirteitä on myös tarvittavien tutkimuslupien hankinta, lisäksi on tärkeää muistaa muiden tutkijoiden ja heidän julkaisujensa kunnioittaminen. Toisten tutkijoiden arvostaminen näkyy asianmukaisen lähteiden viittaamisen käyttämisellä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Tutkimuksen eettisyyttä pohdittaessa on tärkeää miettiä onko tutkimuksen aihe eettisesti oikeutettu ja perusteltua tutkia. Mitä sensitiivisempi ja tutkittavia haavoittavampi tutkimusaihe on, sitä perustellumpaa on tutkimusaiheen eettinen pohdinta. Toinen tärkeä tutkimuksen eettisyyttä pohdittaessa oleva aihe on tutkimuksessa käytetyt tutkimusmenetelmät. Saadaanko valitulla tutkimusmenetelmällä kerättyä tutkimuksen kannalta olennaista tietoa. Myös tutkimusaineiston analyysin ja raportoinnin pohtiminen on tärkeää tutkimuksen eettisyyttä tarkastellessa. Tutkijan eettinen velvollisuus on raportoida tutkimuksen tulokset mahdollisimman tarkasti ja läpinäkyvästi, raportoinnissa on oltava rehellinen ja huolellinen unohtamatta haastateltavien anonyymiyden suojelemista. (Saaranen-Kauppinen&Puusniekka 2019b)

Sak-työajan muutosten tapahtumisen jälkeen aiheen tutkimista voi pitää perusteltuna. Aineistoa tutkimuksen suorittamiseksi hankittiin varhaiskasvatuksen opettajina, jotka jakoivat omaa kokemustaan käyttämästään sak-ajasta. Tiedon lisääminen ja yhteisten kehittämiskohteiden löytämisen avulla kehitystä voi tapahtua laadukkaamman sak-ajan saavuttamiseksi. Vaikka haastatteluiden lukumäärä oli pieni ja aineistoa kertyi yllättävän vähän haastatteluista, oli haastatteluiden sisällöstä mahdollista havaita tutkimukselle olennaisia asioita ja vastauksia tutkimuskysymyksiin. Mahdollisuus lisätiedon ja aineiston hankkimiseksi lisähaastatteluilla oli tutkimuksen etenemisen kannalta merkittävä. Litteroidusta aineistosta joutui myös rajaamaan paljon aineistoa pois, koska rajattu aineisto ei vastannut tutkimuskysymyksiin. Haastatteluissa varhaiskasvatuksen opettajilla ilmeni tarve kertoa ääneen sak-ajan toteutumisen haasteista sen sisällön ja laadun sijasta.

Opinnäytetyötä tehtäessä hankittiin tarvittavat luvat, kuten tutkimuslupa Hämeenlinnan kaupungilta, toimeksiantosopimuksen luominen toimeksiantajan ja opinnäytetyötä tekevän opiskelijan välille sekä haastateltavilta kysyty kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumiseksi (LIITE 2). Tutkittaville henkilöille pitää antaa tarpeeksi tietoa tutkittavasta aiheesta Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2019b) ohjeen mukaisesti, tähän auttaa esimerkiksi kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumiseksi.

Huolellinen ja tarkka tutkimuksen raportointi on lisännyt tutkimuksen eettisyyttä. Raportoinnin huolellisuudella ja tarkkuudella on pyritty tutkimuksen läpinäkyvyyden ja luotettavuuden lisäämiseen. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2019b) ovat myös korostaneet anonyymiyden säilyttämisen tärkeyttä ohjeessaan. Tutkimukseen osallistuvien varhaiskasvatuksen opettajien anonyymiyden säilyttämisestä on pidetty huolta koko opinnäytetyöprosessin ajan, esimerkiksi mitään tarkkoja henkilötietoja ei ole kerätty aineiston hankinta vaiheessa. Tutkimuksen raportoinnissa pyrittiin myös poistamaan kaikki tunnistettavat tiedot haastateltavista anonyymiyden säilyttämiseksi ja turvaamiseksi.

Pienen haastatteluotannan vuoksi huolimattomuusvirheiden määrää tutkimuksen teon aikana voidaan pitää pienenä. Pieni haastateltavien määrä on myös helpottanut tarkan raportoinnin toteuttamista. Esimerkiksi aineiston litterointiin ja analysointiin oli mahdollista käyttää paljon aikaa, tämän voi olettaa vähentävän virheiden syntymistä ja määrää tutkimuksen teon aikana. Tutkimuksen luotettavuutta vähentävänä tekijänä voi pitää Tuomen ja Sarajärven (2009, 85) mukaan tutkijan omaa aikataulua. Teemahaastattelut järjestettiin haasteelliseen aikaan joulukuussa 2019, joulunalusaikaa voi pitää kiireellisenä aikana päiväkotien toimintakautta. Kuitenkin kaikki haastattelut saatiin pidettyä sovittuna aikana. Haastatteluiden ajankohtaan vaikutti opinnäytetyöntekijän oma valmistumisaikataulu ajankohdan valinnassa.

8.3 Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyössä oltiin kiinnostuneita tuottamaan tietoa varhaiskasvatuksen opettajan käyttämästä sak-ajasta. Opinnäytetyössä tavoitteena oli tuottaa tietoa varhaiskasvatuksen opettajan sak-ajan sisällöstä ja laadusta. Tuotetun tiedon avulla tarkoituksena on vahvistaa ja kehittää edelleen Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen opettajien käyttämää sak-ajan sisältöä sekä toimintakulttuuria. Opinnäytetyön tuloksien avulla tehtiin näkyväksi varhaiskasvatuksen opettajien käyttämän sak-ajan sisältöä, esiteltiin sak-ajalla toimivia ja hyviä käytänteitä sekä huomattiin kehittämisen kohteita laadukkaamman sak-ajan toteuttamiseksi tulevaisuudessa.

Erityisesti tutkimuksesta saatujen kehittämisehdotusten, pedagogisen dokumentoinnin yhtenäistäminen sekä yhteistyön lisääminen sak-ajalla tiimeissä voi olettaa hyödyttävän sak-ajan kehittämisessä hämeenlinnaisten varhaiskasvatuksen opettajien käyttämän sak-ajan laadun parantamiseksi. Myös suurimpana haasteena laadukkaan sak-ajan toteuttamiseksi nähty tarvittavien tilojen puute on huomionarvoinen tutkimustulos, jota pitäisi kehittää yhteisesti laadukkaan sak-ajan toteuttamisen turvaamiseksi.

Jatkotutkimusehdotuksena voi esittää tutkimuksen laajempaa toteuttamista. Haastatteluiden toteuttaminen useammille varhaiskasvatuksen opettajille antaisi lisää näkökulmia sak-ajan toteuttamiselle sekä toisi lisää esille hyviä käytäntöjä laadukkaan sak-ajan toteuttamiseksi. Myös Hämeenlinnassa käytettävän Satakielipedagogiikan tärkeäksi korostamien lasten osallisuuden lisääminen sekä pedagogisen dokumentoinnin näkökulmien tarkempi tutkiminen osana varhaiskasvatuksen opettajan sak-aikaa olisivat hyviä jatkotutkimuksen aiheita.

Haastatteluissa ilmeni tarve kertoa sak-ajan toteutumisen haasteista. Sak-ajan toteutumisesta oli tehty aiemmin kyselykierrokset varhaiskasvatuksen opettajille Hämeenlinnassa varhaiskasvatuksen pedagogisen johtajan teettämänä. Kuitenkin aihe tuntui vieläkin herättävän keskustelua, joten jatkotutkimusehdotuksena voi esittää myös tutkimuksen tekemistä sak-ajan toteutumisesta ja siitä nousevista kehittämisehdotuksista.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Autioniemi, H-M. 2019. Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia suunnittelu- arviointi- ja kehittämistyöajasta. Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto [viitattu 14.11.2019]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64175/URN:NBN:fi:jyu-201905242789.pdf;jsessionid=7D741512B6EABF7175181A355BB7663E?sequence=1>

Hirvijärvi, S., Remes, P.& Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hämeenlinna. 2020. Päiväkodit ja perhepäivähoito. [viitattu 17.3.2020]. Saatavissa: <https://www.hameenlinna.fi/varhaiskasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/paivakodit-ja-perhepaivahoito/>

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas – Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kataja, E. 2018. Vain parasta lapselle - Osallisuuden pedagogiikan kipukynnykset ja mahdollisuudet. Opetushallitus [viitattu 27.2.2020]. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=sSUrAXe3l80>

Korkeakivi, R. 2018. Suunnittelu on varhaiskasvatuksen opettajan ydintehtäviä. Opetusalan ammattijärjestö [viitattu 23.2.2020]. Saatavissa: <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2018/suunnittelu-on-varhaiskasvatuksen-opettajan-ydintehtavia/>

KVTS 2018. Liite5. Kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus [viitattu 24.10.2019] Saatavissa: <https://www.kt.fi/sopimukset/kvtes/2018/liite-5-varhaiskasvatuksen-henkilostokoulun-peruspalvelutehtavat>

KVTS Ohje 2018. Lastentarhaopettajan työaika koskevaan erityismääräykseen muutoksia 1.5.2018 alkaen [viitattu 23.2.2020]. Saatavissa: <https://www.kt.fi/sopimukset/ohjeet/kvtes/erityismaarays-lastentarhanopettajan-tyoaika>

Lapsuutta satakielen siivittämänä 2019. Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma [viitattu 13.11.2019]. Saatavissa: https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2019/05/LAPSUUTTA-SATAKIELEN-SIIVITTAMANA_HML-vasu-2019.pdf

OAJ. 2019a. Varhaiskasvatuksen opettajia koskevat työaikamääräykset, 2019. Helsinki: Opetusalan ammattijärjestö [viitattu 23.2.2020]. Saatavissa: <https://www.vol.fi/uploads/2019/01/3818c073-varhaiskasvatuksen-opettajia-koskevat-tyoaikamaarykset.pdf>

- OAJ. 2019b. Opettajana varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Opetusalan ammattijärjestö [viitattu 8.2.2020]. Saatavissa: <https://www.oaj.fi/arjessa/mita-opettajan-tyon/opettajana-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa/>
- Oja, E. 2019. S-A-K ABC. Hämeenlinnan kaupunki. Täydentävä liite S-A-K -linjaukseen.
- Parilla, S. 2019. Mistä olemme tulossa ja mihin olemme menossa. Toimeksiantajan tarjoama luentodia.
- Peltonen, V. 2011. Päiväkodin suunnittelukäytännöt ja niiden kehittäminen. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteellinen yksikkö [viitattu 23.2.2020]. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/83132/gradu05547.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Rantanen, S. 2018. Moniammatillisen tiimityöskentelyn haasteet päiväkodissa. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Helsinki [viitattu 8.2.2020]. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/235770/Moniammatillisen%20tiimity%C3%B6skentelyn%20haasteet%20p%C3%A4iv%C3%A4kodissa.pdf?sequence=2>
- Rintakorpi, K. 2018. Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Väitöskirja. Kasvatustieteiden tiedekunta. Helsinki [viitattu 19.11.2019]. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/229852/Varhaisk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2019a. Analyysin äärellä. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [viitattu 9.2.2020]. Saatavissa: https://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/L7_1.html
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2019b. Hyvä tutkimuskäytäntö. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [viitattu 26.2.2020]. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/metelmaopetus/kvali/L3_1_2.html
- Tarkka, K. 2019. Johdanto pedagogiseen dokumentointiin. Videoluento. Opetushallitus [viitattu 29.2.2020]. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/johdanto_pedagogiseen_dokumentointiin.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje [viitattu 23.10.2019]. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Tutkittua varhaiskasvatuksesta. 2019. SAK-työaikaselvitys: Kysely, blogikirjoitus [viitattu: 25.10.2019]. Saatavissa: <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2019/01/18/sak-tyoai-kaselvitys-kysely/#more-509>

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Uusitalo, I. 2017. Kasvattajatiimin rooli lastentarhaopettajan työhyvinvoinnissa. Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma [viitattu 14.11.2019]. Saatavissa:

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/103688/1528457471.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018 [viitattu 14.1.2019]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp446595152>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus [viitattu 25.10.2018]. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Kuviot

Lapsuutta Satakielen siivin. 2019. Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Saatavissa: https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2019/05/LAPSUUTTA-SATAKIELEN-SIIVITTAMANA_HML-vasu-2019.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Opetushallitus. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

LIITTEET

Liite 1 Kysymyslomake sähköpostihaastattelussa

Opinnäytetyön haastattelulomake,
Lahden ammattikorkeakoulu
Juulia Pääkkönen

**Varhaiskasvatuksenopettajan sak-ajan
laadullinen sisältö**

1. Kuvaile käyttämäsi sak-aikaa? Millä tavoin toteutat suunnittelu, arviointi- ja kehittämissaikaasi?

2. Mihin osa-alueeseen

(ped.dokumenointi/suunnittelu/arviointi/kehittäminen) kuluu eniten aikaa käyttämäsi sak-ajassa? Osaatko sanoa miksi?

3. Millä keinoin takaat sak-ajalla tehokkaan ja laadukkaan ajankäytön?

4. Mikä on mielestäsi paras sak-aikasi oivallus ja idea?

5. Millä tavoin pedagoginen dokumentointi näyttäytyy osana sak-ajassasi? Kuinka suuren osan se vie?

6. Missä haluaisit kehittyä vielä varmistaaksesi laadukkaamman sak-ajan toteutumisen?

7. Jos työskentelet työparin kanssa vastaa tähän: miten olette jakaneet vastuita työparisi kanssa ryhmän toiminnan suunnittelemisessa? Koetko työparina toimimisen hyväksi ja toimivaksi tavaksi työskennellä? Teetkö sak-aikaa mieluummin yksin vai yhdessä?

8. Mitä haluaisit muiden oppivan sinun toteuttamasta sak-ajasta?

9. Onko vielä jotain mitä haluaisit jakaa sak-ajan tiimoilta?

Kiitos vastauksista!

Liite 2

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen nimi: Varhaiskasvatuksen opettajan sak-ajan sisällöllinen laatu

Tutkimuksen tekijä: Juulia Pääkkönen

Opinnäytetyö

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelu nauhoitetaan _____ ja antamani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin.

Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys
